

теоретико–методологічний аналіз / Г. П. Васянович / Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 2: Монографія. – Львів: Сполом, 2010. – 356 с. 5. Вопросы теории права. – М.: Политиздат, 1961. – 376 с. 6. Головка Н. А. Проблема моральной ответственности в марксистской этике / Н. А. Головка / . – К.: Политиздат Украины, 1972. – 240 с. 7. Грядунова Л. И. Социальная ответственность личности в условиях развитого социализма / Л. И. Грядунова / . – К.: Политиздат, 1979. – 134 с. 8. Етимологічний словник української мови. / У 7 т. Т. 1. / К.: Наукова думка, 1983. – 631 с. 9. Иванов И. Я. Ответственность офицера / И. Я. Иванов / . – М.: Воениздат, 1983. – 118 с. 10. Немира К. Л. Субъективные и объективные факторы формирования ответственности как формы социалистических нравственных отношений / К. Л. Немира / Диалектика объективного и субъективного в развитии социалистического общества. – М.: Политиздат, 1970. – С. 260–270. 11. Общая теория советского права. – М.: Политиздат, 1966. – 517 с. 12. Саух П. Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас: монографія / П. Ю. Саух / – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 382 с. 13. Украинский советский энциклопедический словарь / В 3 т. Т. 2 / Редкол.: А. В. Кудрицкий (отв. ред.) и др. – К.: Вища школа, 1988. – 768 с. 14. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник: Пер. с англ. и нем. / В. Франкл / Общ. ред. Л. Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева; вст. ст. Д. А. Леонтьева. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с. 15. Якубсон Я. Г. Конституция СССР и моральная ответственность личности / Я. Г. Якубсон / . – М.: Политиздат, 1980. – 63 с.

*Гарник Л.П.
м. Харків, Україна*

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ: ІСТОРІЯ, ПРАКТИКА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ

Сьогодні є відображенням соціокультурної ситуації сучасності, яку формують констеляції подій, факторів та обставин, що мають різну природу та певний взаємозв'язок. Втім протягом сторіч взаємозв'язки між різними сферами людського буття були у центрі уваги філософів, які зазвичай виводили простір соціального буття людини із існуючих картин світу або світоглядних моделей [1, с. 89–90]. Під впливом та внаслідок розвитку сучасних інформаційних технологій сформувався новий вимір соціокультурного простору, де взаємодія між суб'єктами фактично не має часових та просторових кордонів. Також значних трансформацій на початку 21 сторіччя зазнала сфера дипломатичних відносин та публічної політики, що пов'язано в першу чергу з розвитком та

поширенням соціальних мереж та спрощенням механізмів соціальної комунікації. До повсякденного вжитку увійшла низка термінів, пов'язаних з виникненням та розвитком нових форм та механізмів суспільної комунікації таких як «електронне урядування», «цифрова дипломатія», «флеш-моб», «маніпуляція свідомістю», «інформаційна війна», «публічна дипломатія», тощо.

Термін «публічна дипломатія» позначає зв'язок між зовнішньою політикою держави та іноземними суспільствами, а також значення комунікації між ними (див. Рис. 1.), тому вона зазвичай асоціюється із діяльністю Американської інформаційної агенції. Дефініція «публічна дипломатія» була введена до наукового обігу Едмундом Галліоном у 1965. Втім, вивчаючи доробок вітчизняних, ми бачимо, що публічна дипломатія як явище існувала ще задовго до появи в науковому обігу самого терміну, а сама дефініція «публічна дипломатія» означала «різні речі у різних історичних та національних контекстах» [2, с. 20]. Зазвичай інтерпретація терміну змінювалася протягом десятиріч, зазнаючи впливу технічного прогресу та геополітичних чинників.

Сучасна дипломатія розглядається як «засіб» та як «інструмент» зовнішньої політики та бере свій початок від доби розквіту італійських міст-держав (15 сторіччя). В цю добу було закладено основи інституту дипломатії, дипломатичного протоколу та представницьких функцій. Цікаво, що дипломатія у 17 сторіччі вже характеризується розвитком обміну дипломатами між урядами різних країн а також персоніфікацією офіційних каналів спілкування між представниками урядів різних країн. Іншими словами, канали комунікації між урядами виникають як довготривалі протоколи для забезпечення короткотермінових потреб протягом певного тривалого проміжку часу.

Класична дипломатія переважно є спілкуванням між країнами шляхом формування союзів між певним колом політичних акторів, спілкування яких проходить за «зачиненими дверима». Публічна ж дипломатія, згідно до думки багатьох класиків дипломатичної теорії, є формою «закордонної пропаганди, що проводиться чи скеровується дипломатами». Характерною рисою публічної дипломатії є те, що спостерігається значна відстань між фактичними таємними перемовинами та репрезентацією поточних питань у мас-медіа, яка переважно має компоненти маніпуляції та популізму.

Технології привнесли у сучасність нові зміни, що також змінили традиційні механізми та шляхи здійснення дипломатії, й от у 21 сторіччі з'являється похідний та споріднений з ним термін «цифрова дипломатія», що хоч і базується на принципах та механізмах публічної дипломатії, проте використовує більш масштабно соціальні мережі та віртуальний простір.

Окрему увагу заслуговує саме публічна дипломатія та її різновид – цифрова дипломатія. Якщо традиційна дипломатія є шляхами комунікації між урядовими лідерами, та є спорідненою формою елітарної дипломатії, то публічна дипломатія фокусується на шляхах, якими країна чи міжнародна організація на кшталт ООН здійснює комунікацію з громадянами різних суспільств. При аналізі структури цифрової дипломатії ми можемо виокремити чотири її елементи, які присутні у будь-якій дії цифрової дипломатії: збір інформації, публікація, залучення та оцінка. Збір інформації відбувається шляхом перегляду блогів, груп та форумів, де можна зібрати матеріал для аналізу тої чи іншої події чи ситуації шляхом вивчення та аналізу висловлювань користувачів з приводу них. Публікація повідомлень у новинах, блогах, розміщення відео сюжетів та поширення зображень у всесвітній мережі може стати тим імпульсом, який стрімко змінює вже не лише віртуальну реальність. Соціальна відповідальність дедалі більше стає наріжним каменем у численних диспутах навколо проблеми інформаційного суспільства.

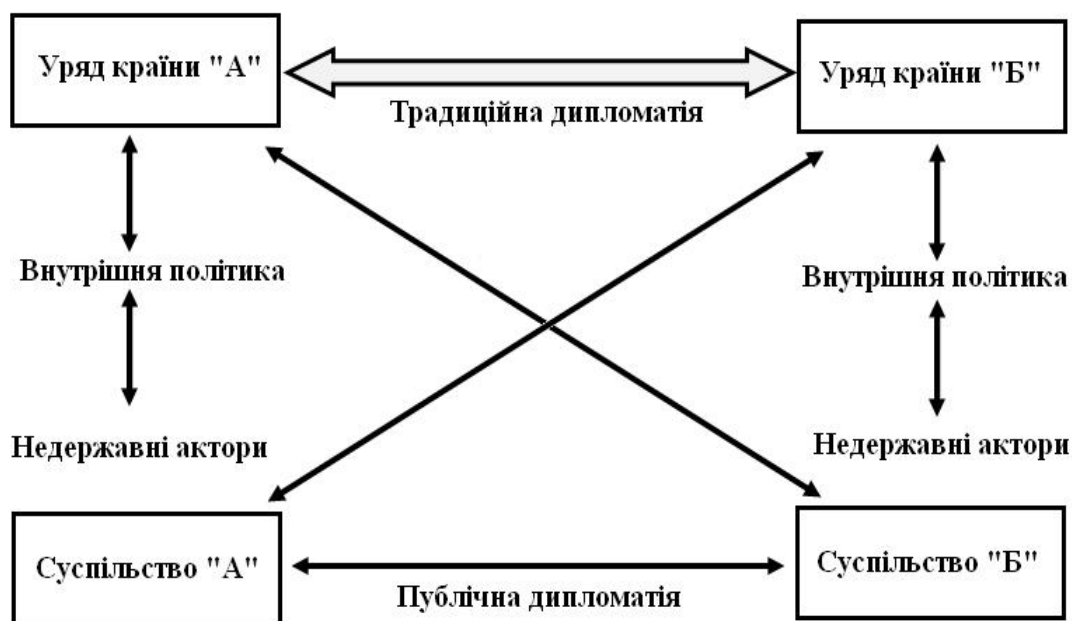

Рис. 1. Публічна дипломатія.

Філософське бачення проблеми встановлення діалогу між представниками різних суспільств, бо саме дипломатія й є передумовою такого діалогу, а також осмислення соціальної відповідальності у контексті етики спілкування простежується у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців [3] (див. Рис. 2).

Рис. 2. Етика спілкування та моральні позиції у діалозі.

Часто, коли ми маємо справу з етикою у контексті різних систем цінностей, ми стикаємося зі змінами, які не є спорідненими з іншими сферами академічних досліджень. У сучасній західній філософії (Ю. Хабермас, Х. Арендт, Ж. Дерріда, Дж. Агамбен, У. Еко), наприклад, спілкування та діалог розглядаються як невід'ємна частина об'єктивної

реальності, що базується на сфокусованих взаємопов'язаних символічних процесах та діалозі. Протягом нашого життя ми вступаємо до лав чи приєднуємося до різних етичних систем чи спільнот та маємо можливість побачити що етика так само як і ціннісні системи формується та реалізується у рамках множинності субкультур та стилів життя. Саме тому у 21 сторіччі публічна та цифрова дипломатія, набувши широкого теоретичного осмислення та практичного досвіду з управління соціальними системами (кольорові революції останніх десятиріч у Європі та на Близькому Сході), перетворилися на потужний інструмент новітньої дипломатії.

Дослідникам, які вивчають проблеми публічної дипломатії, потрібно бути дуже обережними з вивченням та оцінкою різних видів етичних та ціннісних систем, бо їх дослідницька діяльність зазвичай потребує систематичного критичного аналізу та відповідальності, зміщення акцентів у бік культури та множинності міжкультурних та міжнародних аспектів етики спілкування. З цього приводу доцільною буде думка Фреда Л. Кашміра про те що «дослідники проблеми спілкування відіграють важливу роль, бо їх дослідження зосередженні на поточних, виникаючих символічних процесах між людьми, які прагнуть побудувати їх спільне майбутнє разом» [4, с. 1–5].

Втім є інше питання, яке стосується так званої «М'якої сили»: чи є вона спорідненою з публічною дипломатією та пропагандою? Зазвичай «м'яка сила» розглядається як різновид публічної дипломатії бо використовує формальні та неформальні канали комунікації для досягнення певної політичної мети. Доба кольорових революцій на початку 21 сторіччя є не чим іншим як продуктом західної публічної дипломатії.

За визначенням «кольорова революція» це інструментальна зміна політичного режиму у інтересах та за сприяння (фінансування, інформаційна підтримка, персональна участь активістів неурядових організацій та робітників посольств) провідної світової держави (чи групи держав). Формально це є організований та фінансований ззовні державний переворот, в основі якого лежить схема залучення транснаціональних акторів всередині того чи іншого суспільства для реалізації інтересів зовнішньої політики США та встановлення поліархії як різновиду перехідного політичного режиму. Вперше ідея «кольорових революцій» виникає у філософських рефлексіях Д. Ная у формі концепції «м'якої сили», яка передбачає використання таких ресурсів як культура, ідеологія та неурядові організації для досягнення світового панування так само, як це відбувається у площині транснаціональних корпорацій (див. Рис. 3).

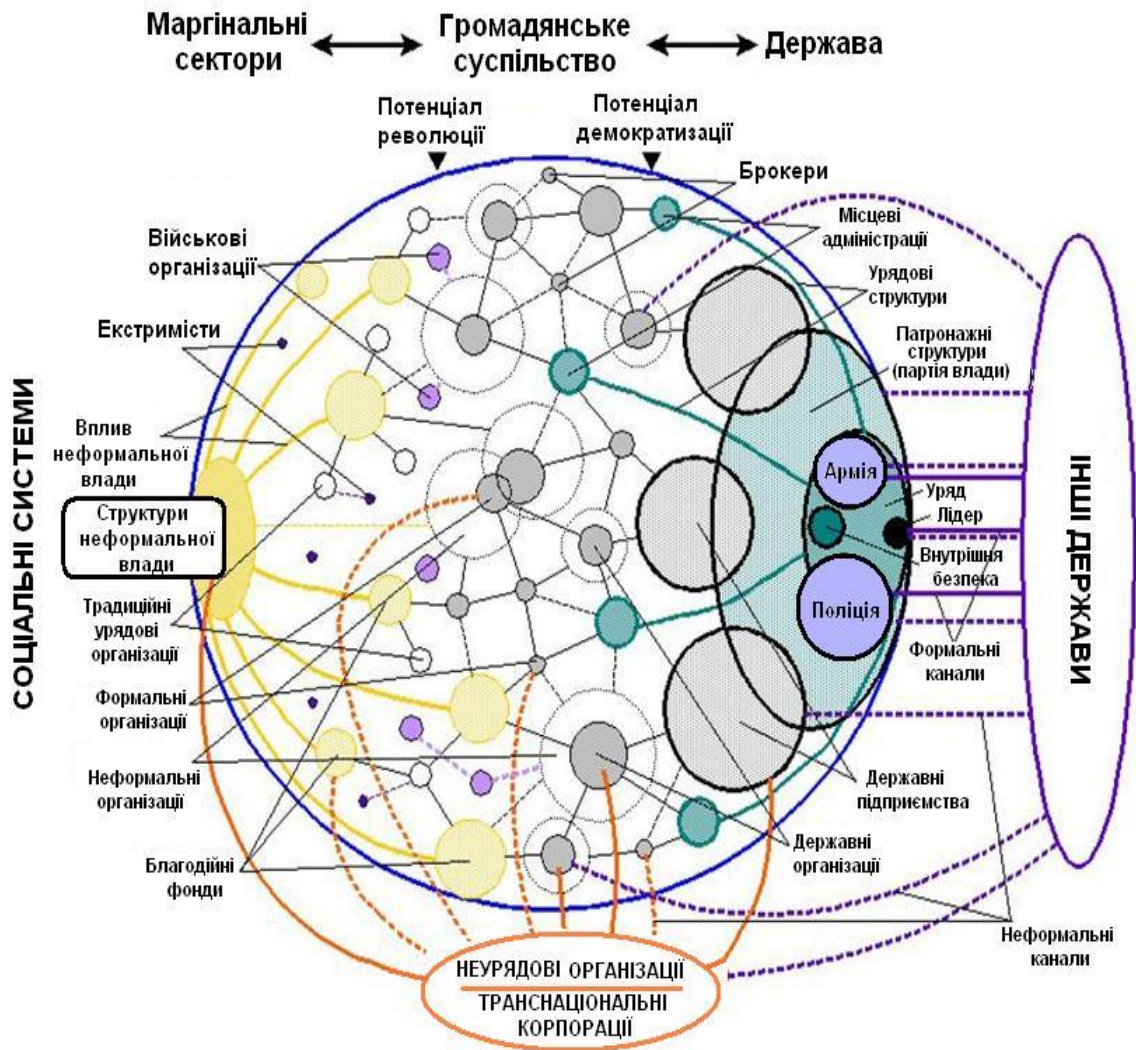

Рис. 3. Концепція «м'якої сили».

Ліберальна теорія «м'якої сили» Д. Ная, яка передбачає кооптацію суб'єктів міжнародних відносин шляхом використання символічних ресурсів (культура, ідеологія, соціально-політичні інститути) для встановлення домінування США в Світі. Наприкінці Холодної війни теорія «м'якої сили» набула визнання серед правлячих кіл США, бо використовувала методи непрямого впливу (комунікації, організаційний та інституціональний потенціал, маніпуляція свідомістю), що стали новими важливими інструментами влади. Дослідник вважає, що зміни у структурі транснаціональної залежності потребують значного обсягу зовнішніх інвестицій у розбудову міжнародних інститутів та підтримку модернізації (демократизації, лібералізації) незахідних політичних режимів для зміцнення лідерства Сполучених Штатів Америки на міжнародній арені [5, с. 23–25].

Ідеї вченого щодо використання потенціалу неурядових акторів (недержавних громадських організацій та фондів) державою-гегемоном у якості інструменту поширення свого впливу знайшли підтримку серед американських дипломатів, які створювали проекти демократизації. Зокрема В. Крістофер, держсекретар уряду Б. Клінтона, запропонував стратегічний підхід, який став основою проекту демократизації: шляхом залучення регіональних і міжнародних організацій до співпраці, Сполучені Штати Америки можуть вигідно використати свої обмежені ресурси та отримати важелі контролю над іншими. У 2000-х рр. концепція «м'якої сили» набула розвитку у теоретично-прикладних дослідженнях та імплементації у політичному дискурсі США. Зокрема, держсекретар уряду Б. Обама, Х. Клінтон розглядає «інтелектуальну силу» як штучну інтеграцію та поєднання методів дипломатії, захисту, переконання та інших інструментів впливу, що отримали загальну назву «стратегії твердої та м'якої сили» [5, с. 209].

Використання стратегії «м'якої сили» для пошуку альтернативних джерел легітимності авторитарних політичних режимів часто використовують держави, які мають невелику територію. Так, Катар надав свою територію для розташування американської військової бази, створивши плацдарм для вторгнення американських військово-морських сил до Іраку. Катар є спонсором популярного на Близькому Сході інформаційного каналу «Аль-Джазіра», який часто виступає з гострою критикою дій американського уряду [5, с. 210–211]. Втім провідні країни також не цураються залучати ресурси «твердої» та «м'якої» влади. Монархії залучають ресурси «м'якої сили», щоб знаходити нових прибічників, а ресурси «твердої сили», щоб їх об'єднати [5, с. 212].

Проте Д. Най також зауважив, що успіх застосування стратегії «м'якої сили» залежить від деяких аспектів. По-перше це загроза тероризму та використання ядерного озброєння проти США. Щоб попередити розвиток негативних сценаріїв подій, адміністрація країни ініціювала боротьбу зі світовим тероризмом, програми обмеження ядерних озброєнь, вжила заходи із стабілізації політичної ситуації на Близькому Сході. Другим аспектом є ісламизм та тероризм. Боротьба з тероризмом (зокрема ісламським) є не продуктом зіткнення цивілізацій, а «громадянською війною всередині Ісламу», яка є інструментом тиску на уряди країн. Іншим аспектом є системні економічні кризи, які однаково негативно впливають на західну та близькосхідну економічні системи [5, с. 232].

Стратегія «м'якої сили», як інструмент трансформації соціально-політичного простору, сформувалася внаслідок тривалого процесу еволюції світового ладу, що дозволило провідним країнам закласти фунда-

мент глобального простору публічної політики. Наприклад у 19 ст. Великобританія, переслідуючи національні інтереси (колоніалізм), ініціювала міжнародну кампанію по звільненню морських торгових шляхів від піратів, розвитку міжнародної торгівлі та стабілізації балансу політичних сил в Європі. Британський зовнішньополітичний курс сприяв зміцненню позицій імперії на міжнародній арені (екзогенна легітимність), а також динамічному економічному розвитку інших країн.

На початку 21 ст. Сполучені Штати, ставши однією з провідних країн світу, обрали курс на диверсифікацію світової економіки, поширення новітніх технологій та засобів масових комунікацій, розв'язання міжнародних конфліктів, розвиток корпоративного управління та демократизацію незахідних суспільств. Процеси глобалізації сприяли розвитку мереж глобальних комунікацій, що звузило сферу американського економічного та культурного впливу на світовий політичний процес порівняно з другою половиною 20 ст. Тому, у першій чверті 21 ст. США, щоб утримати позиції лідера, потребували стратегії «м'якої влади», щоб адаптуватися до вимог нової інформаційної епохи. Запорукою збереження США свого статусу стало переосмислення концепції «м'якої влади».

Зміна парадигми сучасного зовнішньополітичного курсу Сполучених Штатів на Близькому Сході, яка полягала у переході від політики підтримки стабільності в регіоні будь-якою ціною до політики демократизації близькосхідних країн. Нова концепція «м'якої сили» втілювалася у «Стратегії національної безпеки США», яка була розроблена адміністрацією Дж. Буша Молодшого (2006 р.). Війна з тероризмом та просування демократії на Близькому Сході стали її лейтмотивом: «Наша найбільша безпека пов'язана із розповсюдженням свободи, бо вільні нації не підтримуватимуть терор, не вбиватимуть сусідів та не будуть загрожувати світу зброєю масового терору». Визначено, що «представницькі уряди на Близькому Сході будуть відображувати свої власні культури. Демократичними державами можуть бути як конституційні монархії, так і парламентські системи. Модернізація суспільно-політичного простору повинна проходити з середини, а не нав'язуватися ззовні». У рамках цієї стратегії було окреслено декілька важливих ініціатив: «Хартія свободи Близького Сходу» (зобов'язання держав взяти на озброєння інститути та принципи демократії), укладання угод між НАТО та арабськими країнами про співробітництво у сфері безпеки, диверсифікація економічних зв'язків між США, Євросоюзом та Близьким Сходом [6, с. 22–25].

Інструментальний характер процесу трансформації соціально-політичного простору незахідних суспільств не завжди ініціює зміни

політичних режимів: він має різну природу, мету та засоби її реалізації, екзогенне чи ендогенне походження (криза режиму визрівала тривалий час чи зміни було нав'язано ззовні). Тому багато дослідників приділяють увагу вивченню інституціональних аспектів, залишаючи за поза увагою більш детальне дослідження неінституціональної складової цих процесів та явищ, яка насамперед виступає каталізатором інституціональних змін [7, с. 49–54].

Сценарії «кольорових революцій» демонструють міць та гнучкість зовнішньої політики Заходу та її спроможність адаптувати нову соціально-політичну реальність для реалізації своїх стратегічних інтересів. Отже, «кольорова революція» є класичним механізмом дестабілізації роботи уряду та просування у владу малої групи політичної еліти, яка має тісні зв'язки із Заходом. У близькосхідних країнах, наприклад, такими представникам прозахідних еліт є ісламісти («Братимусульмани»), а на просторах Східної Європи таку роль традиційно відіграють контреліти та олігархічні клани, для яких чергова кольорова революція стає своєрідним іспитом на політичну зрілість та випробуванням на витривалість.

На початку 21 ст. курс зовнішньої політики Заходу кардинально змінився: відкрита підтримка авторитарних режимів у країнах, що входять до сфери стратегічних та економічних пріоритетів певних західних країн у контексті програми «підтримки демократії», яка передбачає просування представників незначних груп прозахідних політичних еліт на посади очільників політичних, економічних та державних структур країн «третього світу» [8, с. 34–37]. Реальна мета «публічної дипломатії» полягає не у поширенні чи популяризації демократії, а скоріше у реалізації інтересів світової еліти на чолі з групою західних країн, які шукають нові відкриті ринки для своїх товарів та вільного руху міжнародних капіталів. Питання про соціальну відповідальність та етику спілкування у рамках публічної дипломатії гатунку 21 сторіччя поки лишається відкритим...

Список літератури: 1. Моїсєєва Н.І. Людина та сучасний комунікаційний простір / Н.І. Моїсєєва // Філософія спілкування: філософія, психологія, соціальна комунікація / Щорічний науково-практичний журнал. – Харків: ХНТУСГ ім. П. Василенка. – 2014, № 7. – С. 89–94. 2. Pamment J. New public diplomacy in the 21st century: a comparative study of policy and practice / J. Pamment – New York: Routhledge, 2012 – 165 p. 3. Christians Clifford G., Merrill John C. Ethnical Communication: Moral Stances in Human Dialogue / Clifford G. Christians, John C. Merrill – University of Missouri Press, 2013. – 232 p. 4. Casmir L.F. Ethics of

Intercultural and International Communication / Fred L. Cashmir – NY: Routledge, 2013. – 312 p. 5. Nye J. The future of power / J. Nye. – New York: Public Affairs, 2011 – 300 p. 6. Швед В. Близькосхідний регіон у сучасних стратегіях трансатлантичної спільноти / В. Швед. – К.: НІСД, 2006. – 242 с. 7. Waldner D. State Building and Late Development. / D. Waldner. – Ithaca: Cornell University Press, 1999. – 256 p. 8. Соснін О. Про обумовленість радикальних змін у розумінні владою і суспільством права громадян на інформацію / Зовнішні справи – № 11 (2014). – С.34–37.

*Гаряева А.М., Курганская А.В.
г. Харьков, Украина*

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К ЧЕЛОВЕКУ У МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

Проблема воспитания у молодого поколения ценностного отношения к человеку является важнейшей для философов, психологов, социологов, педагогов, которые осмысливают и раскрывают ее с точки зрения общественной морали, господствующей ныне, а также основных ценностей и их проекции на будущее. Переориентация украинского общества с авторитарной на гуманистическую мораль обуславливает изменения и в учебно-воспитательном процессе, поиск новых педагогических технологий и методик, ставит перед педагогами новые задания.

В современных условиях Украина стремится построить правовое государство, создать демократическое, гуманное общество. Но без обеспечения основных жизненных прав человека, действительного отношения к нему как к наивысшей ценности невозможно гармонизировать ни отношения между государством и личностью, ни отношения между человеком и обществом, ни отношения между людьми.

Нельзя надеяться на улучшение морально-этической ситуации в стране, преодоление духовного кризиса в обществе без возрождения у молодежи таких весомых моральных ценностей, как человечность, справедливость ответственность, чувство собственного достоинства, толерантность.

Существует две основные причины низкого уровня формирования ценностного отношения к человеку у младшего поколения.

Первая причина – отсутствие морального опыта и навыков морального поведения. Несформированность моральных знаний не дает возможности достичь соответствующего уровня моральной воспитанности.